Uit de Pers.

Het slot van het schrijven van Dr. Wielenga aan Ds. Bos over de doopsbeschouwing luidt aldus:

Den Weleerw. Heer Ds. T. Bos, Redacteur van »de Wachter."

Weleerwaarde Heer en Broeder,

Maar, zegt Ge, mijn doopsbeschouwing is door u *onjuist* en *onwaar* genoemd en dit houdt veel ernstiger beschuldiging in, dan te zeggen, dat zij strijdt met geest en richting der School.

Ik stem het u toe en haast mij thans te verklaren, wat ik met deze niet geringe aanklacht bedoeld heb.

Bedoeld heb ik er niet mede, dat Gij ongereformeerd zoudt zijn. Het is waar, — van de elasticiteit onzer belijdenis wordt het alleruiterste gevergd, om u ook nog met haar autoriteit te dekken, wanneer Gij beweert, dat voor een waren doop het samengaan van teeken en beteekenende zaak niet noodig is. *(Wachter II No. 9)*; het is waar, dat van uw opvatting vergeefs een voorbeeld zal worden gezocht in de slagorden van onze oude Gereformeerde schrijvers, en ook, dat zij in vierkanten strijd is met de uitspraak van »de Dogmatiek' onzer School: »De echte, wezenlijke, christelijke doop is die, welke aan gelooviгen toebedieud wordt' (pag. 291, dl. IV), — maar in den breeden schoot onzer Kerk is voor leeringen als de uwe ook nog wel een plaatsje, en het is onze roeping, ook bij verschil van inzicht, elkanders overtuiging te dragen en tot op zekere hoogte te eerbiedigen.

Die scherpe qualificatie heb ik dus niet gebezigd om uw standpunt als zoodanig te veroordeelen, maar wel de wijze waarop Ge uwe beschouwing inkleedt, voorstelt en verdedigt.

En waarlijk, deze is niet zoo onschuldig als ze schijnt.

Onjuist en dus onwaar is de beschouwing die Gij in uw blad van den doop hebt gegeven, omdat Ge ze bouwt op een onjuiste tegenstelling, voortvloeiende uit een onjuist weergeven van het standpunt uwer »tegenpartijders".

Maar onjuist vooral omdat Ge ze hebt willen afleiden uit het doopsformulier en haar met zijn respectabel gezag hebt willen dekken. Daardoor toch hebben uwe artikelen, — ik zeg niet met opzet, — zulk een »veronderstelling" zou met de broederlijke liefde in strijd zijn, — maar dan toch onwillekeurig een onwaar cachet gekregen. Hadt Ge niet anders gedaan, dan uw doopsbeschouwing als uw particuliere meening aan de lezers van de *Wachter* voorgesteld, — ik zou er niet aan gedacht hebben U zoo ernstig te bestrijden. Maar beslist onjuist is het, wanneer Gij doet, of het doopsformulier aan uw zijde staat. Gij gaat zelfs, in uw ijver om de ketterij der veronderstelde wedergeboorte te bekampen, zoo ver, dat Ge, ook daar waar ons formulier de leer van den doop in het algemeen voorstelt, dus waar van den kinderdoop nog geen sprake is, de gedachte aan een werkelijk beantten van de inwendige genade verre stelt. Natuurlijk moet Ge daarbij den eenvoudigen, klaren tekst geweld aan doen, en ge doet het met een vrijmoedigheid en naïviteit, die, ware het resultaat niet zoo droevig, voor uw virtuositeit in het werk der inlegkunde bewondering af zou dwingen.

Ik zal daar een enkel voorbeeld van geven.

In ons formulier staat »dat de Vader betuigt en verzegelt, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade *opricht* en ons tot zijne kinderen en erfgenamen *aanneemt*" Nu poseert Ge eerst als verdediger van de letter en zegt op een half regevieren den toon, *Wachter No. 10:* »Er staat niet: met ons een eeuwig verbond der genade opgericht *heeft*, maar oprícht; er staat dus niet, wat Hij gedaan heeft, maar wat Hij doet tot onze zaligheid. Evenmin als er staat, dat Hij ons tot zijne kinderen en erfgenamen aangenomen heeft." Volkomen juist tot dusver. Maar hoe gaat Ge nu verder? Wat slotsom trekt Ge daar nu uit? Als het er niet stond, zou niemand het kunnen gelooven, maar het staat er: »Wij zijn geene erfgenamen, geene kinderen Gods, en wij zijn *niet* in het verbond der genade van eeuwigheid af, maar de doop betuigt en verzekert ons, dat de Vader dat *zoo zal maken*." De laatste woorden cursiveer ik en vraag hoe het mogelijk is, dat, wie een »tegenstander" verbiedt van een tegenwoordigen tijd een verledenen tijd te maken, er zelf, in één adem door, een futurum, een toekomstigen tijd uit misvormt? Zulk een tekstverminking is niet onschuldig, want zij doet geweld aan het centrale standpunt van ons formulier: dat bij den echten doop uitwendige en inwendige genade samenhooren en samengaan.

Vooral treedt dit aan het licht, — en mij dunkt, de eenvoudigste Wachterlezer moet dat toch gevoeld hebben, — waar ge aan de uitlegging van het dankgebed van ons formulier toekomt.

Daar staat, zwart op wit: »Wij danken en loven u, dat Gij ons en onze kinderen, door het bloed van Uwen lieven Zoon Jezus Christus, al onze zonden vergeven, en ons door Uwen Heiligen Geest tot lidmaten van Uwen eeniggeboren Zoon, en alzoo tot uwe kinderen aangenomen hebt, en ons *hetzelve* met den heiligen doop verzegelt en bekrachtigt." Zoo staat het er, en al het water van de zee, ook de exegese van Ds Bos, kan het niet uitwisschen. Dat hier wordt uitgesproken niet slechts een onderstelling, maar het vaste geloof, zich in een danktoon verheffend, het geloof aan de inwendige heiliging ook van het zaad der Gemeente; dat de Gereformeerde kerk hier bij monde van het formulier belijdt te gelooven, dat met den Heiligen Doop de feitelijke vergeving der zonden wordt verzegeld en bekrachtigd, — het is zóó zonneklaar, dat niet slechts onze broeders uit de doleantie, maar, — wat voor u meer en voor vele Wachterlezers alles zegt, — ook de echte typen der afscheiding het erin hebben gelezen. En dat zij het zóó lazen blijkt onomstootelijk daaruit, dat velen hunner *het dankgebed weglieten, omdat zij het er niet mee eens waren.* Het was zelfs in vele Gemeenten een schibboleth van rechtzinnigheid, of een leeraar het dankgebed gebruikte of niet. Een groot deel der afgescheidenen kon niet meegaan met die ontzaglijke belijdenis onzer vaderen, die er hen toe leidde, God voor de wedergeboorte hunner gedoopte kinderen te *danken.*

En wat doet Gij nu?

In plaats van nu ook ruiterlijk te zeggen: het formulier gaat mij te ver, ik kan ook niet in die overtuiging mij vinden, neemt Ge tot de volgende »verklaring" uw toevlucht. *(Wachter No. 13)*: »Wij zien dus ook hier het geloof uitgesproken, dat de Doop verzegelt de beloften van het genadeverbond, waarvan Petrus op het Pinksterfeest zeide tot het oude Bondvolk: »want u komt de beloften toe en uwen kinderen." En een weinig verder: »Dit gebed gaat dus van de gedachte uit, dat aan die gedoopte kinderen de beloften tockomen, met de bede, dat zij nu ook mogen bekennen enz."

Dit nu is uw lezers op een dwaalspoor leiden. Zoo klaar als een zomermiddag schittert hier het geloof, dat de kinderen der Gemeente ook de aanvankelijke *vervulling* der beloften deelachtig zijn, en inderdaad, voor zoover ik weet, staat deze Uwe »opvatting" daar als een unicum in de geschiedenis onzer Kerken. Zij gaat niet slechts in tegen den geest der doleantie, zij is niet slechts in flagranten strijd met de traditie der School, maar zij is ook tegenovergesteld aan de exegese, die onze afgescheiden vaderen er van hebben gegeven.

Wanneer Gij den moed hadt gegrepen tot Uwe lezers te zeggen: het standpunt van het formulier is het mijne niet, — ik zou gezwegen hebben, maar nu kan zel's geen verwijt van »onbescheidenheid' mij weerhouden het oordeel te herhalen: »Zulk een doopsbeschouwing is *onjuist* en *onwaar*."

Wèl stonden velen der afgescheidenen op uw doopsstandpunt, en ook heden zullen er zijn, die uw standpunt zullen deelen, maar niemand heeft het tot dusver gewaagd, deze zijne beschouwing door het klare, onomwonden getuigenis van het doopsformulier te sterken.

Ziet, waarde broeder, het heeft u in de hitte van den strijd òf aan helderheid en nuchterheid ontbroken, om te lezen wat er staat, òf, — wat ik echter liever niet »onderstellen" wil, — 't heeft u aan den moed ontbroken te zeggen: de opvatting van het formulier is de mijne niet. En in het laatste geval, hebt Gij uw roeping als volksleider en als voorganger der Gemeente verwaarloosd, er op te wijzen, hoever velen onzer aan het hooge geloofsstandpunt onzer vaderen ontzonken zijn. In dat geval was het uw taak geweest aan te toonen, waarom anderen die stoute belijdenis niet anders dan aarzelend na durven stamelen, en hoe deze erfenis der martelaarskerk, die zoo kennelijk het stempel van beproefde geloofsovertuiging draagt, ons moet prikkelen tot voortgaande reformatie, tot opvoering van ons kerkelijk leven door prediking en tucht, door gebed en arbeid, zoodat ook wij haar weer allen van harte beamen en naspreken kunnen.

Niet de formulieren moeten afgetrokken naar ons kerkelijk leven, maar wij moeten weer tot hun standpunt worden opgevoerd. En daarom brengen uwe beschouwingen ons niet vooruit, maar stichten ze verwarring en voeden onjuiste en onvruchtbare denkbeelden, die moesten worden uitgerooid.

Ik herhaal daarom: Wilt Ge uw actie voor den opbloei der eigen inrichting zuiver houden, vermeng ze niet met het propageeren van beschouwingen die eenzijdig en enghartig zijn; vermeng ze niet met de bestrijding van een leer, die in den kring onzer Gereformeerden niet slechts geduld, maar door vele eerbare mannen, die voor de reformatorische verheffing van ons kerkelijk leven tot rijken zegen waren, als hun overtuiging beleden wordt; een leer, die ook door het grootste deel der leidslieden en hoogleeraren der School als Gereformeerd is gebilligd en tegen aanvallen als de uwe is verdedigd.

Zeg ronduit aan uw lezers: onze strijd voor de School gaat geheel om buiten een strijd om de leer. Het is zelfs in de huidige omstandigheden mogelijk, dat een overtuigd supralapsarier de School met hart en ziel steunt, evengoed als wij, omdat de schakeering van 86 thans onder de hoogleeraren der School ook haar vertegenwoordiger vindt.

Indien Gij voortgaat de Theologische School der Gereformeerde Kerken op deze wijze tot een troetelkind van een kunstmatig opgehitste partijgroep te maken, die uw leeropvatting huldigt omdat ze de anderen veroordeelend buitensluit, zult Ge met uw *Wachter* oorzaak zijn, dat de School de sympathie van het grootste deel der Kerken inboet en, in uw liefdesomarmingen doodgekneld, een roemloos einde tegemoet gaat.

Omdat ik daarvoor de School te lief heb, deed ik in uitzicht op haar gouden Jubileum dit protest hooren, in de hoop, dat het weerklank vinde bij allen, wien het heil der School en bovenal de bloei en vrede der Kerken ter harte gaat.

Eerst heb ik nog gaarzeld, of ik wel, vlak vóór het Schoolfeest, den broederlijken strijd met U aanbinden zou. Maar een discussie als deze wordt niet gemaakt, zij wordt uit de omstandigheden geboren. Uit zelfverdediging tegen uw ongemotiveerd verontrusten van plaatselijke Kerken, zooals ik het voorrecht heb er een te dienen, waar tot dusver vrede heerscht, greep ik naar de pen.

En bovendien meen ik mijn schrijven in alle bescheidenheid ook een bijdrage tot rechte viering van het aanstaande Jubileum te mogen achten, in zooverre het de bedoeling heeft, de School tegen verkeerde beschermers in bescherming te nemen en alzoo haar onbelemmerden, natuurlijken levensgroei te bevorderen.

Voor dit ernstig woord van verweer zij Ds. Wielenga onze dank geboden.

Niets is droever dan wanneer een verschil van inzicht, dat binnen de grens onzer confessie ligt, wordt opgeblazen tot een principieele tegenstelling, waarom men broeders verkettert.

Volkomen terecht heeft Ds. Wielenga er op gewezen, dat de hoogleeraren der Theologische school tegen dit drijven hebben gewaarschuwd.

En het valt niet te ontkennen, gelijk Dr. Wielenga met de stukken aantoont, dat Ds Bos zich allengs in een richting beweegt, die hem met ons Doopsformulier in strijd brengt.

Wij betreuren het dat deze strijd opnieuw wordt opgerakeld. De Middelburgsche Synode heeft over deze klachten van Ds. Bos reeds uitspraak gedaan. In plaats van in deze uitspraak onzer kerken te berusten, wordt nu het oude stokpaardje weer voor den dag gehaald.

Zoo wordt het zaad van wantrouwen uitgestrooid, waar juist saâmbinding dubbel noodig is.

Officieele Berichten.

Hulpbehoevende kerken Zuid-Holland.

Vergadering van Deputaten D.V. 6 Juni a.s. te Rotterdam, Hoeniersstraat, 10½ uur.

Namens het Moderamen:
W. B. RENKEMA, *secr.-penningm.*

Rijnsburg, 24 Mei 1904.

Classis Tiel.

De classis Tiel deelt aan de Geref. kerken mede, dat haar adres is bij den kerkeraad der Geref. kerk te Zalt-Bommel.

Namens de classis:
J. MEIJER JR., *scriba.*

Zalt-Bommel, 25 Mei 1904.

AGENDUM voor de Provinciale Synode van Noord-Holland, te houden te Alkmaar, in het Kerkgebouw aan de Oudegracht, op Woensdag den 8sten Juni 1904. Aanvang des voormiddags ten 10 uur.

Afgevaardigden.

Uit de classis Amsterdam:
Niet ingekomen.

Uit de classis Haarlem:
Primi: Ds. W. Beukelaar, Ds. W. Ringnalda, B. Biesheuvel, P. Verkuijl.
Secundi: Ds. N. IJ. Van Goor, Ds. J. H. Feringa, P. Vermeulen, D. Van den Houten.

Uit de classis Alkmaar:
Primi: Ds. C. Stadig, Ds. N. H. Koers, J. Olthoff, J. Dirkmaat.
Secundi: Ds. G. H. A. Van der Vegte, Ds. J. W. Wechgelaer, H. Vlaming, H. Wolzak Gz.

Uit de classis Edam:
Primi: Ds. H. Thomas, Ds. H. Louman Beijer, P. Pauw, J. Zeelte.
Secundi: Ds. M. Van der Mast, Ds. P. A. Lanting, D. Goede, G. H. Slegt.

Uit de classis Enkhuizen:
Primi: Ds. F. C. Van Dorp, Ds. F. Zantinge, S. Bais, C. Schoen.
Secundi: Ds. J. Van Anken, Ds. W. H. Oosten, W. De Vries, P. Kistemaker.

1. Opening der Vergadering.
2. Onderzoek der Credentiebrieven.
3. Verkiezing van het moderamen.
4. Lezing en vaststellen der notulen.
5. Instructiën.
6. Behandeling van ingekomen stukken.

Missive van Ds. E. Th. Ploos van Amstel, em.-pred. te Amsterdam.

7. Rapporten:
   a. van deputaten tot regeling van de kosten der vorige Prov. Synode.
   b. van deputaten naar Art. XIII Dordsche kerkenordening.
   c. van deputaten der kas voor hulpbehoevende kerken in deze provincie.
   d. van deputaten voor het Provinciale Studiefonds.
   e. van deputaten voor peremptoire examina.
   f. van den Curator der Theol. School.
8. Benoemingen van verschillende deputaten.
9. Regeling van de kosten dezer Prov. Synode.
10. Aanwijzing van de kerk die met de samenroeping der volgende Prov. Synode zal worden belast.
11. Lezing der korte notulen.
12. Sluiting der vergadering.

Namens de Synodale kerk van Alkmaar,
J. W. WECHGELAER,
Alkmaar, 18 Mei 1904. *v. d. m.*

Vijftigjarig Jubileum der Theol. School te Kampen.

De plaatselijke sub commissie te Kampen voor de feestviering ter herdenking van het 50-jarig bestaan der Theol. School vestigt, onder verwijzing naar de *Bazuin* van Vrijdag 20 Mei, er nogmaals de aandacht op:

a. dat allen, die aan de openbare feestviering op 15 Juni wenschen deel te nemen (voor zoover zij niet tot de officieele genoodigden behooren), vóór 1 Juni eene kaart moeten aanvragen bij den heer J. H. Kok, boekhandelaar te Kampen; dat zonder het bezit eener kaart niemand kan worden toegelaten tot de bijeenkomsten; dat kerkeraadsleden duidelijk gelieven te melden of zij ook de avondvergadering wenschen bij te wonen.

b. dat op aanvragen van kaarten of logies (het laatste aan te vragen vóór 1 Juni bij Dr. A. Noordtzij te Kampen) niet per omgaande kan worden geantwoord, maar dat men geduld moet hebben tot na 1 Juni en dat na dien datum de kaarten, voor zoover er plaatsen beschikbaar zijn, tijdig per post worden toegezonden.

c. dat, wanneer iemand ook voor anderen kaarten aanvraagt, bij de namen van al die andere personen duidelijk gelieve op te geven, wijl de kaarten persoonlijk zijn en niet aan anderen kunnen worden overgedaan.

d. dat zij, die aan een gemeenschappelijken maaltijd tegen matigen prijs wenschen deel te nemen, zulks zonder voorbehoud gelieven op te geven aan Dr. A. Noordtzij vóór 1 Juni.

e. dat alle aanvragen, boven vermelde zaken betreffende, die na 1 Juni inkomen, moeten worden terzijde gelegd.

Namens de plaatselijke sub-commissie,
W. H. NIEUWHUIS,
Kampen, 23 Mei 1904 | *Secretaris.*

Ned. Bond van Jongelings-Vereenigingen op Gereformeerden Grondslag.

De Bond hield Hemelvaartsdag, Donderdag l.l., zijnen gewonen jaarlijkschen Bondsdag te Zwolle.

Ruim 10 uur werd de zeer druk bezochte vergadering, die gehouden werd in de schoon gelegen Buitensocieteit, door den bondsvoorzitter, Ds. Vonkenberg van Barendrecht, geopend. Na lezing van een gedeelte van Gods Woord en gebed hield Ds. Vonkenberg een kernachtig openingswoord, dat herhaaldelijk door een krachtig applaus werd onderbroken en aan het eind levendig werd toegejuicht. — De ze voorzitter, de heer Van Oversteeg wenschte daarop den voorzitter geluk met de hooge onderscheiding hem, en in hem den Bond, ten deel gevallen van wege H. M. de Koningin en stelde daarop voor telegrammen te verzenden aan H. M. de Koningin en aan Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken, Dr. A. Kuyper.

Het telegram aan de Koningin luidde:

„De Nederlandsche Bond van Jongelingsvereenigingen op Geref. Grondslag in jaarlijkschen Bondsdag bijeen in de Buitensocieteit te Zwolle, vertolkend de gevoelens der duizenden jonge mannen tot den Bond behoorend, biedt Uwe Majesteit eerbiedige betuiging van hulde en aanhankelijkheid, wenscht haar en het vaderland geluk met aanvankelijk herstel van gezondheid van Uwe Majesteit en van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden en bidt van God, dat Neerlands volk nog lang onder Haar scepter in vrede en toenemende welvaart leve."

En het telegram aan Minister Dr. A. Kuyper:

„De Nederlandsche Bond van Jongelingsvereenigingen op Geref. Grondslag, in jaarlijkschen Bondsdag bijeen in de Buitensocieteit te Zwolle, verblijdt zich, dat hij U ook dit jaar in uw gewichtig ambt oprechte hoogachting en innige genegenheid mag vertolken, waardeert hoogelijk den voor Ned. Jongelingsschap in geestelijk en lichamelijk opzicht zoo gewichtigen arbeid, door U verricht in de wetsontwerpen Hooger Onderwijs en Drankbestrijding en bidt God, dat Hij U geve wat noodig is om nog vele jaren op uw hooge plaats, Vorstin en Vaderland te dienen."

Het jaarverslag van den Bondssecretaris gaf tot eenige bespreking aanleiding, maar werd ten slotte onveranderd vastgesteld.

Besloten werd in 1905 D. V. te *Utrecht* te vergaderen. Herkozen werd met algemeene (286) stemmen tot bestuurslid de heer Joh. T. de Lange te Ermelo, terwijl bij herstemming in de vacature-Jager gekozen werd de heer Ds. G. Boekenoogen te *Sint-Anna-Parochie* met 153 stemmen. De heer Ds. S. O. Los te *Hilversum* verkreeg 102 stemmen.

Van Ds. Boekenoogen was een telegram ontvangen waarin deze mededeelde verhinderd te zijn den Bondsdag bij te wonen en zijne beste wenschen voor den Bond en de vergadering uitsprak, welk telegram een daverend applaus uitlokte en waarvoor aan Ds. Boekenoogen per telegraaf dank werd betuigd.

Met de behandeling der ingekomen voorstellen werd de nog beschikbare tijd voor de morgenvergadering doorgebracht, en daarna de vergadering geschorst tot des namiddags 2 uur.

In de pauze voerde de „Chr. Harmonie" van Enschede eenige nummers op zeer verdienstelijke wijze uit.

Was de morgenvergadering zoo druk bezocht dat zaal en galerij geheel bezet waren, des middags moesten velen buiten blijven. Het was dan ook voor een opeengepakte menschenmassa dat Ds. Fernhout van *Utrecht* het woord voerde over het onderwerp: „Alle jongelingen van Gereformeerde levensopvatting behooren bij de Jongelingsvereeniging op Gereformeerden grondslag". Het was een klock pleidooi voor het goed recht van de Jongel. Vereeniging op Geref. Grondslag op alle jongelingen van gereformeerde levensopvatting. Naar wij vernemen zal dit referaat binnen enkele dagen het licht zien. Het kan voor de Jongel. Vereenigingen op Geref. Grondslag uitnemend dienst doen als propagandamiddel.

Met den referent kwamen eenige heeren in debat die op enkele punten verdere inlichtingen wenschten en die ook verkregen, voor zoover ze met het onderwerp verband hielden.

De heer Vegtel uit *'s Gravenhage* die een referaat zou houden over de letterkunde op de Jongel. vereeniging, had telegraphisch bericht uit Parijs gezonden, verhinderd te zijn geworden. Ook kwam een telegram van het Nederlandsch Jongel. verbond, dat te Assen vergaderde, van den volgenden inhoud: „De Bondsvergadering „van het Nederlandsch Jongel. verbond wenscht „u een rijkgezegenden Bondsdag en bidt u „Gods zegen op uwen arbeid toe."

Naar „Assen" werd gezind: „Wederkeerig „heil toegebeden. De belangen der Christenheid, „mede door u behartigd, worden onder Gods „zegen door uw streven bevorderd."

Het slotwoord in de middagvergadering werd gesproken door den heer Prof. Dr. W. Geesink van *Amsterdam*. Het was een waarlijk opwekkend woord, dat den jongelieden medegegeven werd. Ds. Langhout van *Groningen* sloot met dankzegging. Hoogst voldaan ging de talrijke schare uiteen. 's Avonds half zeven werd in de Plantagekerk mede voor een talrijke schare een schoone rede uitgesproken door Ds. Gispen Jr. van *Baarn* over „Karaktervorming". Het was een waardig slot van dezen zoo uitnemend geslaagden Bondsdag, die zeker weder krachtig heeft medegewerkt om den arbeid onzer Jongel. vereenigingen op Geref. Grondslag meer bekend heid te geven, en aan dien arbeid de sympathie te verzekeren van ons Gereformeerd volk.

Nog dient vermeld, dat ook een telegram werd ontvangen van de Chr. Militaire Jongelingsvereenigingen, die dien dag een vergadering hielden te 's-Gravenhage.

Buitenland.

Duitschland. Dr. Zahn herdacht.

Het slotartikel van Dr. Funk over Dr. A. Zahn in de *Reformirte Kirchenzeitung* stelt ons den overleden leeraar voor als Theoloog. De Godgeleerdheid bestond volgens Dr. Zahn in: „De kennis van Gods werk, van Gods woord, van Gods eer in tegenstelling met 's menschen werk, 's menschen woord, 's menschen eer." En ook „in het vermogen om de goddelijke waarheid tegen de tegenstanders te verdedigen." Toen hij tot die erkenning gekomen was, werd zijn leven een voortdurende krijg tegen de Pelagiaansche, Arminiaansche, Kantiaansche leertypen die bijna door allen in Duitschland gevolgd worden, en tegen de nieuwere Theologie die gissingen en onderstellingen huldigt. Deze laatste was volgens hem een den hemel bestormende, menschvergodende, het heiligdom Gods ontwijdende, door en door afgodische wetenschap De leer van de feilloosheid en van het absolute gezag der Heilige Schrift en de leer van de Souvereiniteit der genade, waren de hoofdpunten zijner leer en tegelijk ook het pantser waarmede hij zich in den godgeleerden strijd wierp. Vooral verdedigde hij de leer van de rechtvaardigheid door het geloof alleen, waarbij hij den nadruk legde op de *toerekening* van Christus' gerechtigheid. Hij zeide in zijn boek *Een winter in Tübingen*: „Hier leeren wij ook het wezen der rechtvaardigingsleer verstaan: zij is louter de daad van een Goddelijke uitspraak, die op grond van een volkomen offer geschiedt en die de goddelooze alleen om der wille van dit offer recht vaardig verklaart, dat wil zeggen, uitspreekt, dat hij in overeenstemming met de eischen der wet is". Voorts: „Noch de bekeering noch de heiligmaking werken iets bij de rechtvaardigmaking uit, ofschoon deze haar begeleiden". Als men eenige medewerking aanneemt brengt men de gelooviгen mede onder de wet: „In den wil en het werk van Christus zijn allen voor de eeuwigheid volmaakt, die geheiligd worden. Aan dit werk van Christus is niets meer toe te voegen".

Wij mogen dankbaar zijn dat de Heere ook dezen getuige verwekte. Doch wij kunnen niet nalaten er aan toe te voegen, dat wij voor ons voor de Duitsche Gereformeerde kerken gaarne gezien hadden, dat Dr. A. Zahn's blik wat ruimer geweest was; of liever, dat hij minder uitsluitend al zijn kracht gewijd had aan het weder verdedigen van de leer der rechtvaardigmaking gelijk die door Luther en Calvijn was voorgesteld. De fout van Dr. Zahn was naar onze overtuiging, dat hij aan het door Dr. Kohlbrugge geweven kleed is blijven plukken; hij had, dunkt ons, op het door den Elberfeldschen leeraar opnieuw blootgelegde fundament moeten voortbouwen. Dan had hij de reformator der Duitsche Gereformeerde kerk kunnen worden, terwijl hij integendeel gebracht werd tot de uitspraak: „eene reformatie kan niet meer baten."

Noorwegen. De moderne Theologie in het land der Noren.

Het is opmerkelijk dat in Noorwegen tot voor korten tijd de moderne Theologie geen merkbaren ingang gevonden heeft. Hiertoe droeg het gezag der oude Theologische faculteit bij en ook de in de gemeente gewortelde Lutherse orthodoxie. Het kerkelijk leven van het volk draagt het stempel van de opwekking waartoe eenmaal Hauge den stoot gaf. Hans Nielsen Hauge arbeidde in het laatst der 18de en in het begin der 19de eeuw in Denemarken, maar vooral in zijn geboorteland Noorwegen; hij was een koopman, die zich ten taak stelde, ook door geschriften het rationalisme te bestrijden en de noodzakelijkheid van wedergeboorte en geloof op den voorgrond te plaatsen, daarbij de voortdurende genadewerking des Heiligen Geestes als vereischte voor een Godzalig leven stellende. De volgelingen van Hauge bleven de Lutherse kerk getrouw. Het is opmerkelijk, dat het Noorweegsche geestelijk leven van eene eeuw nog steeds het stempel vertoont, dat Hauge er door zijn arbeid op gezet heeft. Daar ook de opwekking die vijftig jaren later van kerkelijke zijde en wel van den hoogleeraar Johnssen, uitging, een nationaal Luthersch karakter droeg, vooral op de jonge predikanten invloed uitoefende, en zich over het geheele land verspreidde, zoo is het ook daaruit te verklaren, dat de moderne Theologie in Noorwegen schier geen aanhangers vond.

Met den hoogleeraar Johnssen arbeidde de niet minder invloedrijke hoogleeraar Caspari gedurende een halve eeuw aan de opleiding der aanstaande dienaren des Woords. Met hem werkten ook de bisschoppen Heuch en Bugen. Alleen Petersen nam een afzonderlijke positie in. Deze hoogleeraar vond wel dat er gevaar voor de kerk des Heeren in de „moderne Theologie" stak, doch hij wilde het oog niet sluiten voor de „waarheidsmomenten" (?) die er in deze „Theologie" gevonden werden.

Nu zijn al die mannen weggenomen, en nieuwe krachten, ten deel jonge, namen hunne plaats in. En nu is het merkbaar dat de Ritschliaansche Theologie en de Oud-Testamentische critiek haren invloed laten gevoelen. Het gevolg is dat men in menige gemeente zich niet meer met de leer van den predikant kan vereenigen, vooral als hij een andere opvatting heeft van de inspiratie der Heilige Schrift dan de belijdenis der kerk. Reeds voor eenigen tijd moest de bisschop Heuch den predikant Brockman aanvallen, omdat hij in een geschrift de leer der rechtvaardigmaking vervalschte, doordat hij de rechtvaardigmaking van de heiligmaking afhankelijk stelde.

Al protesteerden Heuch en zijn geestverwanten er tegen, dat zij baanbrekers voor het rationalisme genoemd waren, toch houden wij er ons van overtuigd, dat deze mannen niets anders doen dan datgene wat eeuwenlang het fundament der Noorweegsche kerk geweest is, omverhalen.

Gelukkig dat hierbij kan gevoegd worden, dat de gemeenten over het algemeen aan de zijde van den hoogleeraar Heuch stonden en nog staan. Mocht dit nog lang zoo blijven. Als de kerken pal staan, dan kan eene leer die men van de Universiteit in de gemeente zoekt in te dragen, geen postvatten. Maar met dit al is het bedroevend, dat ook in het orthodoxe Noorwegen de strijd is ontbrand en de moderne Theologie voor de kerkmuren staat om er binnen te dringen, ja ten deele daarin door het optreden van enkele predikanten reeds zekere positie heeft weten te verkrijgen.

Gemengd nieuws.

Bunyan's Christen een baatzuchtig mensch. »Een hoogleeraar in de godgeleerdheid van de universiteit van Chicago heeft, volgens een bericht in de nieuwsbladen, ex cathedra beslist, dat *christen* in Bunyan's heerlijke allegorie, in plaats van een voorbeeldig volgeling van Jezus te zijn, geheel en al bestuurd werd in al wat hij deed door zelfzucht. Hij zocht enkel en alleen zijne eigene kleine en bekrompene ziel te redden, aan de redding van anderen dacht hij niet. De christenen van onzen tijd waren veel beter, daar zij zich de nooden en ellenden van anderen aantrekken. Het is heden ten dage niets ongewoons, de bladen te hooren gewagen van de heerlijkheid en uitnemendheid onzer tegenwoordige christenen, maar zoo naakt en afschuwelijk is het beeld van onze gewaande heerlijkheid ons nog nooit voor oogen gesteld. Afschuwelijk vooral daarom, omdat spreker op den armen tollenaar — Bunyan's christen — wijst om ons daardoor de voortreffelijkheid van den hedendaagschen christen des te helderder in het licht te stellen. Eigenaardig is ook het feit, dat deze rede uitgesproken is voor eene vergadering van baptistische leeraars!

Wat echter moeten wij van zulk eene bewering, dat Bunyan's *christen* een baatzuchtig mensch was, die alleen aan de redding van zijne eigene kleine en bekrompene ziel dacht? Bunyan's doel was, het leven van een Christen onder het beeld van eene reis te beschrijven. Waar hij gelegenheid vond, zocht deze het heil van anderen. Het beeld is geteekend in overeenstemming met de toestanden dier dagen. Endeavor Societies, Young Men's Christian Associations en al de inrichtingen van onzen tijd had men in die dagen niet, hoewel ook in de christenreis inrichtingen beschreven zijn ten dienste der reizigers naar den hemel. Bunyan te beschuldigen, dat hij in zijn *christen* een baatzuchtig mensch schetst, omdat hij geen melding maakt van al de godsdienstige inrichtingen en werkzaamheden van onzen tijd, is onverantwoordelijk

Een greintje waarheid is er echter in de bewering van den redenaar. In de dagen van Bunyan stond in het leven der christenen Paulus' woord: »Werkt uwe zaligheid met vreeze en beven", op den voorgrond, terwijl men in onze dagen vooral denkt aan de evangelisatie der wereld. Kwam men in Bunyan's dagen in gevaar de evangelisatie der wereld uit het oog te verliezen, in onzen tijd vergeet men vaak zijne eigene zaligheid uittewerken, terwijl men anderen wil redden. Moeten wij eenzijdig op een gedeelte onzer taak het oog vestigen? Het een behoorde men te doen, en het ander niet te laten."

Wij ontleenen het bovenstaande aan *de Hope*. Het is alsof deze Baptisten denzulken gelijk willen geven, die meenen dat alle ijveren in Methodistischen geest te plaatsen is onder de werken van het vleesch.

Grove onkunde. The Friend van Philadelphia meldt het volgende: »Onlangs op een Zondagschool Conventie werd een oefening gehouden inzake Schriftkennis en deze 20 vragen in de vergadering ter beantwoording rondgedeeld:

1. Een beschrijving van den zondvloed.
2. Een beschouwing van Mozes' sterven.
3. De tien geboden
4. Het hoofdstuk in den Bijbel, dat vooral handelt over 't geloof.
5. Het hoofdstuk dat handelt over de barmhartigheid.
6. Het complete gebed des Heeren.
7. Het langste vers in het O. T.
8. Het kortste vers in het N. T.
9. Beschrijving van Noach's Ark.
10. Het vers: »Want ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven enz.
11. Het vers: »Voorts, broeders! al wat waarachtig is enz.
12. De gelijkenis van de tien maagden.
13. Christus' laatste gebed.
14. De zaligsprekingen.
15. Een beschrijving van Salomo's tempel.
16. De zalving van David tot koning.
17. De laatste richter van Israel.
18. De terugkeer der Joden uit de ballingschap.
19. De verwoesting van Salomo's tempel.
20. De kruisiging des Heeren.

Deze vragen werden rondgedeeld in de vergadering en overvloedig tijd gegeven de antwoorden in te vullen. En wat was het resultaat? 88 exemplaren werden gegeven aan 88 personen, en onder dezen waren ambtsdragers, Z. Schoolonderwijzers, rijpe christenen, leden van Endeavor Soc en anderen. 57 gaven hun briefje terug zonder één vraag te hebben beantwoord en 31 die op sommige vragen een antwoord hadden gegeven. Van die 31 antwoorden waren 13 meer of min volledig, maar niet één in alles correct. Een hunner plaatste de vermelding van Mozes' dood in Exodus, onderscheidenen die de Tien Geboden in het Evangelie van Mattheus aanwezen, anderen Jezus laatste gebed in Mattheus, Marcus, Lukas en Johannes. Een ander zocht de vermelding van de verwoesting van Salomo's tempel in de Psalmen, en twee antwoorden dat ze in »Salomo" te vinden was; nog een ander wees het kortste vers in het N. T. aan in de Psalmen. Sommigen waagden twee, anderen drie antwoorden daarop te geven.

Getuigt dat niet van schromelijke onkunde, en dat in kringen, waarin de Zondagschool zoo het een en het al is!

WINCKEL.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XXI.

OP DE WIJDE ZEE.

't Zal den lezer nu duidelijk zijn geworden, dat in den regel de O.-Indische Compagnie haar dienaren niet koos uit de hierheen geweken vreemdelingen, althans niet uit de Hugenoten. Dit was nu niet zoozeer wijl men hen wantrouwde als wel omdat zij niet zoo geschikt waren voor ambtenaren, en des te beter voor wijnbouw enz. Anders toch nam men wel vreemdelingen in dienst.

Aanvankelijk hadden de gravin en ook de zusters er veel tegen, dat Karel naar het verre en nog zoo woeste Z.-Afrika zou gaan. Doch de jonge man vroeg hen wat hij dan zou aanvangen. Daarop wist niemand zoo gauw een antwoord en eindelijk, toen Karel vast beloofd had niet voorgoed in Afrika te zullen blijven gaf moeder toestemming. Die van den vader was reeds vroeger gevraagd en verkregen, want, zoo schreef graaf De Raye, ik weet zeker dat er voorcerst van geen aanstelling van Karel zal sprake zijn, daar hij nog te jong wordt geacht.

Reeds een maand daarna reisden allen naar Brielle, waar de „Neptunus", het schip waarmee Karel de reis moest doen, den tocht zou beginnen. Er ging veel volk mee, ook een aantal soldaten. Onder deze behoorde nu ook Karel, die den rang had zoo ongeveer van wat wij sergeant zouden noemen. Er werd echter minder aan den naam gehecht. Want daarginds aan de Kaap zou hij van alle markten thuis moeten zijn, gelijk dan ook uitdrukkelijk in zijn aan-